

nat04 EFFECTIEVE VRAAG EN PRODUCTIECAPACITEIT

De **effectieve vraag** is de totale vraag naar goederen waarmee beslag wordt gelegd op de productiecapaciteit van een land.

De hoogte van de effectieve vraag bepaalt de mate waarin de productiecapaciteit wordt benut.

Als de productiecapaciteit niet volledig wordt benut, zal een grotere effectieve vraag leiden tot een reële groei van het nationaal inkomen (toename van het nationaal product).

Als de productiecapaciteit wel volledig wordt benut, zal een grotere effectieve vraag leiden tot een nominale groei van het nationaal inkomen (stijging van de prijzen).

Met betrekking tot de conjuncturele ontwikkeling kunnen er drie situaties worden onderscheiden:

- Bij **ONDERBESTEDING** of laagconjunctuur is de effectieve vraag kleiner dan de productiecapaciteit.
  - Een gevolg van onderbesteding is **conjuncturele werkloosheid**.
Verruiming van de arbeidsmarkt kan via loonsverlagingen leiden tot (loon)kostendeflatie. In werkelijkheid komt een daling van de lonen in westerse landen vrijwel nooit voor. Men noemt dit verschijnsel **loonstarheid**. Lonen liggen vast in cao-afspraken en vakbonden zullen zich hevig verzetten tegen loonsverlagingen als er nieuwe cao's moeten worden afgesloten. Ook verhindert het wettelijk vastgesteld minimumloon dat lonen gemakkelijk neerwaarts worden bijgesteld.
  - Een ander mogelijk gevolg van onderbesteding is **bestedingsdeflatie**.
De overheid kan onderbesteding bestrijden door het stimuleren van de effectieve vraag. Hiertoe kan de overheid de eigen bestedingen (O) verhogen en/of de belastingen (B) verlagen.
Door dit overheidsbeleid doen zich **inverdieneffecten** voor. Een deel van de hogere overheidsbestedingen wordt terugverdiend ($O \uparrow \rightarrow EV \uparrow \rightarrow Y \uparrow \rightarrow B \uparrow$), evenals een deel van de lagere belastingontvangsten ($B \downarrow \rightarrow C \uparrow \rightarrow EV \uparrow \rightarrow Y \uparrow \rightarrow B \uparrow$). Bovendien is de overheid minder geld kwijt aan sociale uitkeringen.
Door het **multipliereffect** is de uiteindelijke groei van het nationaal inkomen groter dan de aanvankelijke stijging van de effectieve vraag. De multiplierwerking ontstaat doordat bestedingen via een toename van het nationaal inkomen nieuwe bestedingen uitlokken.
De werking van de multiplier wordt zwakker door **inkomenslekken** (dat is geld dat niet als besteding terugkeert in de economische kringloop): spaarlek, belastinglek en importlek.
- Bij **OVERBESTEDING** of hoogconjunctuur is de effectieve vraag groter dan de productiecapaciteit.
  - Een gevolg van overbesteding is een **overspannen arbeidsmarkt**.
Verkrapping van de arbeidsmarkt kan via loonsverhogingen leiden tot (loon)kosteninflatie.
  - Een ander gevolg van overbesteding is **bestedingsinflatie**.
Door een voortdurende opeenvolging van loonsverhogingen en prijsverhogingen, de **loon-prijsspiraal**, kan de investeringsbereidheid afnemen en de internationale concurrentiepositie verslechteren.
Stagnatie van de economie leidt in combinatie met een blijvend hoge inflatie tot **stagflatie** (stagnatie samen met inflatie).
De overheid kan overbesteding bestrijden door het afremmen van de effectieve vraag. Hiertoe kan de overheid de eigen bestedingen (O) verlagen en/of de belastingen (B) verhogen.
Door dit overheidsbeleid doen zich **uitverdieneffecten** ('negatieve inverdieneffecten') voor: ($O \downarrow \rightarrow EV \downarrow \rightarrow Y \downarrow \rightarrow B \downarrow$) en/of ($B \uparrow \rightarrow (Y-B) \downarrow \rightarrow C \downarrow \rightarrow EV \downarrow \rightarrow Y \downarrow \rightarrow B \downarrow$).
- Bij **BESTEDINGSEVENWICHT** is de effectieve vraag gelijk aan de productiecapaciteit en er is dan volledige werkgelegenheid. **Volledige werkgelegenheid** wil niet zeggen dat er geen werkloosheid is. Er is dan geen conjuncturele werkloosheid, maar er is altijd natuurlijke werkloosheid.
Natuurlijke werkloosheid wordt niet veroorzaakt door verminderde economische activiteit (onderbesteding bij laagconjunctuur), maar door structurele factoren aan de aanbodkant van de economie. Natuurlijke werkloosheid kan kortstondig (frictiewerkloosheid) en langdurig (structurele werkloosheid) van aard zijn.